



Museu Casa d'Areny-Plandolit

CAT



Govern d'Andorra

M

Museus i
Monuments
Nacionals
d'Andorra

Planta baixa

1. El passadís de la planta baixa

La casa de la família Areny d'Ordino data del segle XVII, però es va anar transformant al llarg de tres segles seguint l'ascens econòmic i social de la família.

Durant aquest període fou una de les més destacades de les Valls d'Andorra. Pagesa i ramadera en un inici, va ampliar les activitats amb la siderúrgia i el comerç. Va incrementar el seu important patrimoni a Ordino adquirint propietats tant a Andorra com a Catalunya, així com per casament.

Mitjançant les aliances per matrimoni, l'apropament a la noblesa i la xarxa de relacions establerta, la família Areny assolí un estatus destacat, reconegut a l'exterior d'Andorra.

Els hereus de la casa van tenir un paper notable en la política de les Valls, van ocupar càrrecs rellevants i van fer de la família Areny una de les peces mestres de la política exterior andorrana.

2. El celler del vi

A la zona d'accés a la casa hi trobem també la dels cellers, on s'emmagatzemaven els productes per al consum propi, com ara el vi i l'oli. Aquesta planta fou també testimoni d'una de les activitats més importants de la Casa Areny, el comerç.

Aquí s'ubicaven els magatzems i la botiga on despatxaven tant productes andorrans com importats. A banda d'aquest comerç local, en desenvoluparen un altre a més gran escala a ambdós bandes dels Pirineus (bestiar, llana i ferro).

Els facilità la tasca la xarxa de traginers de la qual disposava la casa.

Els traginers

Com que no hi havia carreteres que unissin les Valls amb les regions veïnes, els traginers eren l'únic nexa amb l'exterior. Transportant mercaderies amb les seves mules, mantenien les Valls obertes i comunicades tot l'any.

Alguns eren ocasionals: utilitzaven la mula que tenien per a les feines del camp per tragar a jornal mercaderies a distàncies curtes. Així afegien un sobresou als guanys del treball agrícola i ramader.

Entre els professionals n'hi havia d'assalariats que cobraven en funció de la càrrega i del trajecte i d'altres que treballaven pel seu compte. Aquests últims eren veritables mercaders que feien les rutes més llargues i aprofitaven el viatge de retorn per importar altres productes.

Si podien, feien negoci a tres bandes. Per exemple, traginaven ferro i llana d'Andorra fins als mercats catalans, carregaven oli o vi fins a França, on adquirien teixits, espècies, peix salat..., cap a Andorra.

Sovint s'associaven entre ells per fer el viatge més segur i abastar una zona geogràfica més àmplia.



3. El celler de la carn

A la zona més seca hi trobem el rebost, on guardaven al llarg de tot l'any els aliments bàsics, els productes de la matança del porc, els pernills, les botifarres, la cansalada, els formatges i el pa.

Primera planta

4. La sala gran

Els espais de la casa ens traslladen a mitjan segle XIX, moment de màxima esplendor de la família i de Don Guillem, baró de Senaller, un dels membres més destacats de la nissaga familiar.

Fou també el moment de les reformes més importants que convertiren una casa pairal en una casa noble, d'acord amb el seu estatus social i patrimonial. Ens permet entreveure una forma burgesa de viure, força diferent del que era corrent a Andorra, amb espais i elements poc necessaris en una societat rural.

Aquesta gran sala n'és un exemple. Hi podem veure objectes que ens parlen d'un estament privilegiat que es podia dedicar a l'oci: la música, l'esgrima, la boxa... Els fusells, com a element bèl·lic, fan referència al sometent. Format pels caps de casa, tenia la responsabilitat i el deure de protegir el país en cas de conflicte.

El sometent

Durant segles, Andorra no va tenir la necessitat de crear un cos de policia professional per mantenir l'ordre, protegir els habitants i vetllar per la seguretat. Aquesta missió corresponia a una milícia popular: el sometent.

Era la institució que s'encarregava de vetllar per la conservació de l'ordre públic i la pau en cas de necessitat, abans de la creació, l'any 1931, del Servei de l'Ordre, l'actual Cos de Policia.

Actualment, el sometent l'integren tots els andorrans d'entre 18 i 60 anys i va ser convocat per últim cop l'any 1986 amb motiu de la visita del copríncep francès François Mitterrand. Avui en dia el poden convocar els comuns en casos excepcionals, especialment relacionats amb catàstrofes naturals.

5. La cuina

A la vostra esquerra podeu veure l'escudeller, un moble típic de la zona, on es desava la vaixel·la d'estany i la coberteria de coure.

Al centre, l'escó, un moble de fusta decorat amb musicadures, format per un banc i una taula.

Enfront, el foc a terra amb els cremalls ens mostra juntament amb la cuina de carbó i la cuina econòmica les diferents formes de cuinar.

Hi trobem altres utensilis curiosos com les xocolateres, el molinet de cafè, la paella per fregir castanyes, els brasers portàtils, les planxes de ferro...

El cor de les cases de muntanya, especialment a l'hivern, era la cuina. Si us interessa saber més sobre la vida rural, us convidem a visitar la Casa Rull, a Sispony. La seva visita us traslladarà a l'Andorra d'antuvi.

6. El menjador

Aquest menjador encarna l'esperit d'una època: el modernisme, amb l'esplèndida làmpada de formes florals estil *art-déco*, i la ràdio i el gramòfon, veritables símbols de la modernitat.

Convien amb l'imponent bufet de fusta noble encarregat a un taller de Barcelona, amb les inicials de la família gravades als vidres i coronat pel seu escut, que retrobem a les exquisides vaixelles de porcellana, la blava de Sèvres i la blanca de Llemotges decorades a mà i amb pa d'or. La tradició oral assegura que les vaixelles foren un regal de l'arxiduc d'Àustria Francesc Josep i de l'emperadriu Elisabet de Baviera.

7. La sala noble

En aquesta sala es rebien els convidats, s'hi celebraven els actes socials i per tant era la que estava decorada de manera més luxosa i on s'exposaven els objectes més exòtics i sumptuosos.

Les parets entapissades amb paper pintat, els documents oficials i les fotografies singulars, un reliquiari realitzat en pa d'or, un tauler escacs fet amb ales de pitavola, animals desnaturalitzats... mostraven el caràcter senyorial que corresponia al llinatge.

Cal ressaltar la galeria de retrats familiars que decoren la sala en un intent de perpetuar els personatges més significatius de la família i que ens donen l'oportunitat de presentar-vos-els.

Al centre, Don Guillem d'Areny-Plandolit, baró de Senaller i Gramenet, amb la seva segona esposa, Carolina Plandolit i Pelatí, a la dreta.

A banda i banda, alguns dels fills del matrimoni. A l'esquerra del seu pare hi trobem Pau Xavier, de qui parlarem en breu.

Seguint amb la tradició familiar, el baró va tenir un paper destacat en la política del país, va ser un dels protagonistes de la important reforma política del 1866.

La Nova Reforma

L'organització política de les Valls dividia la societat en dos tipus de cases: els anfochs i els casalers. Només els caps de casa del primer grup tenien dret de vot i formaven part del Consell Comunal i del Consell General, els òrgans de govern local i nacional. Els segons no tenien cap participació directa en la vida política. En créixer la població es va posar de manifest la desigualtat del sistema, ja que només hi estava representat el 13 per cent de la població.

Aquest fet, juntament amb, d'una banda, l'aparició d'una classe mitjana exclosa de la vida política, i d'altra banda els abusos financers comesos per les autoritats, van provocar reivindicacions d'un canvi polític, tant per part del poble com des de dins del Consell, amb diferents corrents reformistes: uns motivats pel liberalisme del segle XIX i d'altres per poder implantar projectes innovadors al país.

El maig del 1866 s'aprovava la Nova Reforma, que atorgava el dret de vot a tots els caps de casa, establia incompatibilitats entre càrrecs polítics i instaurava organismes de control, entre altres. I es nomenava Don Guillem síndic general, l'equivalent a president del parlament.



8. La sala de música

Ens endinsem en les estances de la baronessa, el seu dormitori i la sala de música, amb una decoració inspirada en el refinament de la burgesia catalana, així com pel seu gust per l'orientalisme.

S'hi evocuen moments de lleure i aficions que eren fruit de la intensa vida social que duïa la família a Catalunya, on formava part de la bona societat barcelonina.

Al llarg dels anys la família va passar d'estar emparentada amb les cases ramaderes més influents de les Valls a escollir els consorts dins els rangs de l'aristocràcia catalana.

Cal destacar el conjunt d'estors que cobreixen algunes de les finestres i balconcs de la casa, com el que tenim al davant; són teles del segle XIX, peces úniques dins del context andorrà, la funció de les quals era decorar i tamisar la llum del sol per donar una atmosfera agradable a les diverses sales i estances.



Damunt del piano, una còpia de l'himne d'Andorra.

L'himne d'Andorra

L'himne d'Andorra, *El Gran Carlemany*, va ser creat de manera conjunta pel bisbe Joan Benlloch, que en va escriure la lletra, i per mossèn Enric Marfany, encarregat de la música. Es va interpretar per primera vegada el dia 8 de setembre de 1921, amb motiu de la festivitat de Nostra Senyora de Meritxell, patrona d'Andorra.

9. L'habitació del baró

La part del dormitori se situa en una alcova per tal de preservar l'escalfor i combatre el fred rigorós del llarg hivern andorrà. Damunt del llit veiem un escalfallits, objecte tradicional i d'ús quotidià que s'omplia de brases calentes i es posava entre els llençols i les mantes.

El baró fou nomenat síndic general de les Valls d'Andorra el maig de 1866 arran de l'aprovació de la Nova Reforma, de la qual fou un dels promotors. Un any després rebia el reconeixement del Consell General i dels governs d'Espanya i França. Fou honorat amb la creu d'Isabel la Catòlica i el títol de la legió d'honor quan, durant el seu mandat, van cloure amb èxit les negociacions per conservar els privilegis duaners, fonamentals per al comerç del país.

Poc després, però, arran de la seva confrontació armada amb el Consell General amb motiu de la construcció d'un casino, va haver de dimitir. Es retirà a la Seu d'Urgell i va desaparèixer de l'escenari polític.

Es va morir deu anys després exiliat a Tolosa.

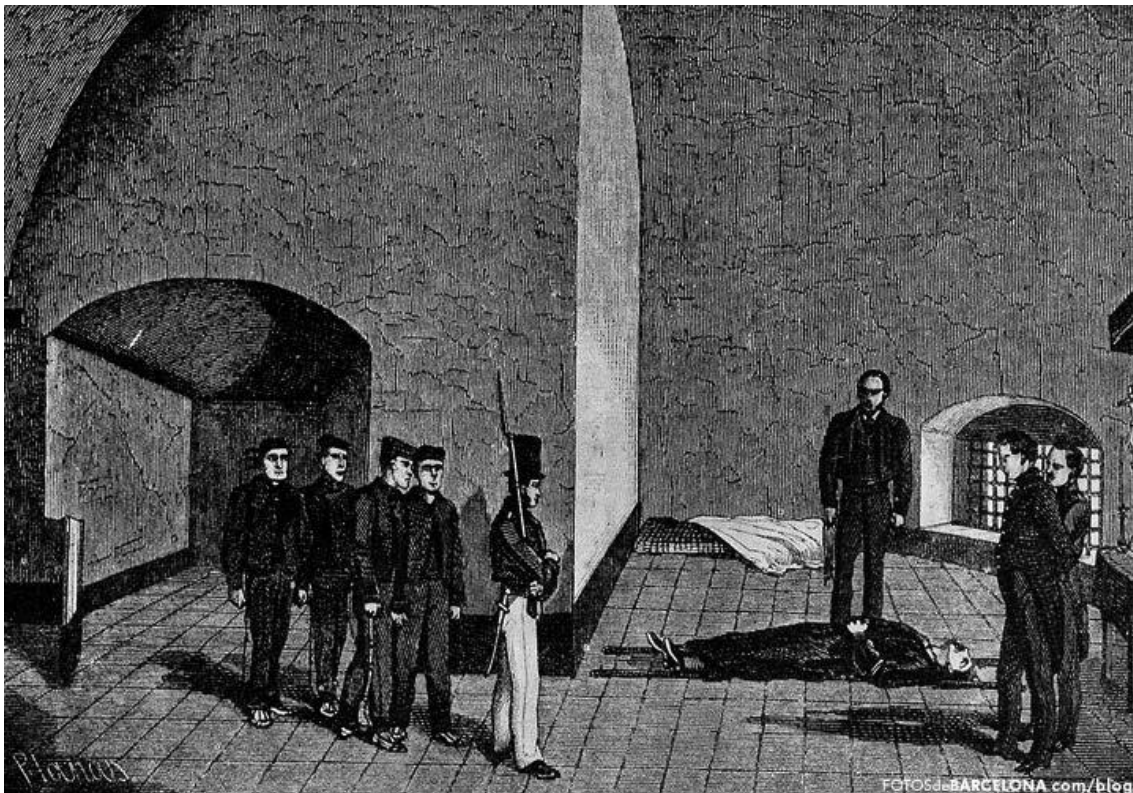


10. L'assassinat de Maria Dolors de Parrella i Fivaller

El 19 de juny de 1855 el coronel Blas de Durana va assassinar la primera esposa del baró, Dolors Parrella i Fivaller, quan es dirigia al Liceu per escoltar l'obra *Il Trovatore* de Giuseppe Verdi. Feia mesos que el coronel assetjava la noble dama, que rebutjava les seves proposicions.

Després d'apunyalar-la, Durana es lliurà a les autoritats. Fou condemnat a mort, però per evitar la desgracia que suposava per a un militar ser executat pel garrot vil, se suïcidà la nit abans de l'execució.

Tot i això, davant la pressió popular dels que s'havien desplaçat per assistir a l'espectacle, el seu cos fou portat al botxí i la sentència fou executada sobre el seu cadàver.



11. La capella

Entrem a l'ala de la casa afegida per Don Guillem en convertir una casa pairal forta en una casa noble, amb la capella i la biblioteca.

La capella privada de la família, on podien assistir a la missa diària, ens mostra la profunda religiositat de la família. Dedicada a la Verge dels Dolors, hi veiem tant objectes litúrgics com documents, les dispenses i les butlles papals. Les primeres eren una autorització eclesiàstica per obviar normes religioses, com ara menjar carn en divendres. I les segones, permisos directes del Papa, com la que autoritza el baró a casar-se amb la seva segona esposa tot i ser cosins germans.

Abans d'entrar a la biblioteca volem destacar el quadre sobre l'envà, un retrat de sant Ermengol, amb una rica capa pluvial i el bàcul episcopal, datat de mitjan segle XVII i atribuït al pintor Jeroni d'Herèdia, el mestre d'Ansalonga.

12. La biblioteca

La biblioteca constitueix un veritable tresor bibliogràfic amb peces de gran valor dins les seves 5.000 publicacions, que van del segle XVI al segle XX. L'exemplar més antic que es conserva és un tractat de dret canònic, imprès l'any 1522.

Estan enquadernats en pergamí, en pell i en plateresca.

Entre els exemplars més curiosos trobem una edició titulada *Japanese pictures of japanese life*, publicada a Tòquio l'any 1895 i impresa en paper crepat, amb escenes de la vida quotidiana de la societat japonesa de l'època.

La temàtica abasta camps molt variats fruit de les diferents professions i passatemps personals dels membres de la família, amb matèries tan diverses com la religió, la medicina, la indústria o la literatura, entre d'altres.

Alguns llibres són obra dels mateixos membres de la família, Pau Xavier i el seu fill, com és el cas de diversos tractats de màgia i prestidigitació o dels manuals de taxidèrmia.

Segona planta

13. La sala de joguines

Entrem al cap de casa per la sala de joguines, ambientada a la primera meitat del segle XX, des d'on passem a l'habitació de les nenes. Tant el mobiliari com els objectes d'aquestes cambres, així com els que hem anat veient al llarg de la visita, van ser acumulats i col·leccionats per la família al llarg dels segles.

Hi conviuen èpoques i estils molt diversos i s'hi barregen elements propis del món de muntanya amb d'altres aportats per la vida a la ciutat. Altres objectes s'hi van incorporar durant el procés de creació del museu per completar el discurs museològic.

14. La segona planta

La casa va estar habitada fins a l'any 1953, tot i que durant llargues temporades hagués estat una residència d'estiu. El Govern d'Andorra l'adquirí vint anys més tard i després d'unes importants obres de restauració, tant de l'edifici com dels interiors, es va obrir la casa com a museu l'any 1986.

Aquesta planta és un exemple significatiu de les intervencions realitzades en aquell moment; es van eliminar els envans que dividien la sotateulada per crear aquest espai unitari. També s'hi van afegir les troneres. L'únic testimoni que ens en queda són els nínxols que formaven part d'un colomer interior.

15. La consulta del metge

El consultori és un homenatge a la figura de Pau Xavier; hi podem veure un recull d'objectes que rememoren la diversitat de les seves activitats: va ser metge, dentista, ginecòleg, taxidermista, prestidigitador, així com el fundador del Museu de Ciències Naturals, ubicat a l'actual Auditori Nacional, que podreu veure en sortir de la casa.

16. El laboratori fotogràfic

El laboratori fotogràfic ens parla de la passió per aquesta nova activitat, podem veure hi material datat de la primera meitat del segle XX. D'aquest estudi provenen una part de les imatges de l'arxiu Plandolit conservat a l'Arxiu Nacional d'Andorra.

El fons es compon de 4.000 negatius, d'entre el 1920 i el 1945. Els temes més retratats són la família, els costums d'Andorra (en particular d'Ordino), els paisatges, l'excursionisme i els viatges, així com nombroses fotos de passaport.



17. L'habitació dels convidats

La sala d'estudi original s'ha transformat en l'habitació dels convidats, recordant un món romàntic de relacions socials, de celebracions, de viatges...

Passejar per la casa escoltant la història de la família ens mostra com les coses van evolucionant i es van transformant. Tot i que es tracti d'una forma de vida peculiar i atípica, ens permet conèixer l'evolució de la societat andorrana i una part de la història del país.

Exteriors

18. El jardí

Els jardins de la casa Areny tenien una característica única a Andorra ja que van ser els primers amb un objectiu merament decoratiu; els horts es van convertir en un espai de lleure. La major part de les espècies eren autòctones però s'ha de destacar la plantació de plàtans que s'havien importat.



19. L'auditori

Segons el projecte arquitectònic inicial, sota el jardí dels boixos estava previst un hotel. Finalment s'hi va construir el Museu de Ciències Naturals de Pau Xavier.

La seva col·lecció era important i agrupava animals domèstics, espècies europees i nombrosos espècimens exòtics. Aquest fons, que comptava també amb una col·lecció de plantes i minerals, era el que s'exposava a l'inici dels anys trenta del segle XX. Vint anys més tard, amb la mort de Pau Xavier, la família decidí tancar el museu i la col·lecció fou venuda al Museu d'Antropologia de Barcelona. Posteriorment, l'edifici va servir de magatzem de gra i d'assegador de tabac abans de ser transformat l'any 1991 en Auditori Nacional.



20. El jardí dels boixos

El jardí dels boixos és un jardí centenari. Una parcel·la llarga i estreta discorre entre la casa i l'antic Museu de Ciències Naturals, actualment l'Auditori Nacional. Hi podem veure una superfície decorada amb diverses files de boixos tallats geomètricament, formant murs vegetals que delimiten els camins de passejada. Diversos elements arquitectònics enriqueixen l'ambient, com feixes, festejadors i els canalers, que permeten canalitzar l'aigua per regar i crear un ambient de relaxació.

A la part alta d'aquest bucòlic espai hi trobem el colomer de torre de la casa, destinat a la cria de coloms i l'aprofitament dels excrements com a adob per als camps.

21. La façana de la casa

A la façana de la casa destaca la magnífica barana de ferro forjat, que ens remet al temps de les fargues. La vall d'Andorra va ser una zona productora de ferro entre els segles XVII i XIX. Fou una de les activitats econòmiques més importants del país, així com de la casa Areny, propietaris de fargues durant tot aquest període.

Si en voleu saber més sobre les fargues i el procés d'obtenció del mineral, la transformació en lingots de ferro i la comercialització posterior als mercats catalans, així com conèixer miners, traginers i fargaires, i veure en funcionament un dels seus dos malls, podeu visitar la Farga Rossell, a la Massana, un dels testimonis més ben conservat dels Pirineus.

Observant la façana podem apreciar, a la part dreta, l'ampliació de mitjan segle XIX, amb la galeria on es troba la capella i que uneix la casa amb l'edifici on s'ubica la biblioteca. Posteriorment es va ampliar la part esquerra, es van modificar els accessos i es va instal·lar la gran balconada. El resultat va ser una imponent façana que tancava l'accés a la propietat i al jardí. La casa pairal dels Areny s'havia convertit en la casa noble dels Areny-Plandolit.